

**Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ Γ'
ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΙΒΑΣ-ΔΙΓΕΝΗΣ
ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΕΟΚΑ(*)**

**Τοῦ κ. ΜΙΧ. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗ,
Φιλολόγου-Παιδαγωγοῦ,
τέως Διευθυντῆ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου.**

Τὴν 1η Ἀπριλίου 2005 συμπληρῶνεται πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἑναρξὴ τοῦ κυπριακοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ. Τὰ πρῶτα ὀνόματα πού καί ἡ ἀπλὴ ἀναφορά τοῦ Ἀγῶνα φέρνει ἀμέσως στὴ μνήμη εἶναι τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου τοῦ Γ' καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Γεώργιου Γρίβα-Διγενῆ. Οἱ δύο ἄνδρες βρέθηκαν στὴ δεκαετία τοῦ 1950 νά ἀγωνίζονται μαζί γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Κύπρου. Ὡς πολιτικός ἡγέτης ὁ ἓνας, ὡς στρατιωτικός ἀρχηγός ὁ ἄλλος. Μὲ τίς ἀκαταπόνητες καὶ συνεχεῖς τους προσπάθειες δημιούργησαν τὸ ἔπος τοῦ 1955, μὲ ὅλες τίς προεκτάσεις πού αὐτὸ εἶχε καὶ ἐξακολουθεῖ νά ἔχει γιὰ τὴ νεότερη ἱστορία τῆς Κύπρου.

Μὲ τὸ ἔπος τοῦ 1955 ἀρχίζει ἡ σύγχρονη ἱστορία τῆς Κύπρου. Ἡ ἱστορία εἶναι ἓνα ἀμάλγαμα συμβάντων καὶ γεγονότων. Τὰ συμβάντα προκαλοῦνται ἀπὸ δυνάμεις πού ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη βούληση, ὅπως εἶναι τὰ φυσικὰ φαινόμενα κι οἱ διάφορες συγκυρίες. Τὰ γεγονότα δημιουργοῦνται καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη βούληση καὶ δράση. Στὴν Κύπρο μέχρι τὸν ἀγῶνα

* Ἐλέχθη στίς 9 Μαρτίου 2005 κατὰ τὴ διάρκεια εἰδικῆς τιμητικῆς ἐκδήλωσης στό οἶκημα τῶν Ἀγωνιστῶν τῆς ΕΟΚΑ στό Στρόβολο.

της ΕΟΚΑ ή κυπριακή ιστορία διαγραφόταν από τις αποφάσεις και τη δράση ξένων κυβερνήσεων. Ο Έλληνοκυπριακός λαός και η ηγεσία του περιορίζονταν σε αντιδράσεις και σε διαμαρτυρίες για τις ξένες αποφάσεις. Και αυτό τό αίματηρό ξέσπασμα του 1931 δέν ήταν παρά μιά δυναμική αντίδραση απογοήτευσης και αγανάκτησης για την αγγλική διακυβέρνηση της Κύπρου.

Τά γεγονότα αρχίζουν νά μεταβάλλονται, όταν, μέ εισήγηση του τότε Μητροπολίτη Κιτίου Μακάριου Κυκκώτη⁽¹⁾ πρὸς τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, αποφασίζεται καί διεξάγεται τό Δημοψήφισμα τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1950⁽²⁾. Μέ τό Δημοψήφισμα ἡ αντίδραση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἐναντίον τῆς αγγλικῆς διακυβέρνησης τῆς Κύπρου μετατρέπεται σέ δράση. Ἀπό τή στιγμή ἐκείνη ὁ κυπριακός λαός ἀρχίζει νά συμμετέχει ἐνεργά στή δημιουργία τῆς ἱστορίας του καί νά μή περιορίζεται μόνο σέ αντιδράσεις γιά τίς αποφάσεις πού ἄλλοι ἐπαιρναν γι' αὐτόν.

Ἡ προσπάθεια ἀποδέσμευσης ἀπό τίς αποφάσεις τῶν ξένων καί ἡ ἀνάληψη πρωτοβουλίας στήν ἀνέλιξη τῆς κυπριακῆς ἱστορίας συνεχίζεται μέ ἐντονότερους ρυθμούς μετά τό 1950, όταν ὁ ἀπό Κιτίου Μακάριος ἐκλέγεται Ἀρχιεπίσκοπος καί Ἐθνάρχης Κύπρου μέ τήν ἐπωνυμία Μακάριος ὁ Γ' καί ἀναλαμβάνει τή θρησκευτική καί τήν ἐθνική ἡγεσία τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ⁽³⁾. Ὡς ἐθνικός ἡγέτης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος εἶχε ἓνα ὄραμα πού κληρονόμησε ἀπό τούς προκατόχους του καί τήν ἑλλη-

1) Ἐξελέγη Μητροπολίτης Κιτίου στίς 8 Ἀπριλίου 1948, ἐνῶ ὁρισκόταν στίς Ἑνωμένες Πολιτείες, ὅπου σπούδαζε Κοινωνιολογία τῆς Θρησκείας στό Πανεπιστήμιο τῆς Βοστώνης. Δυό μήνες μετά τήν ἐκλογή του διέκοψε τίς σπουδές του καί ἐπέστρεψε στήν Κύπρο.

2) Τήν διεξαγωγή τοῦ Δημοψηφίσματος ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Β' ζήτησε νά τήν ἀναλάβει ἡ ἀποικιακή Κυβέρνηση τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία ὁμως ἀρνήθηκε, θεωρώντας τό ζήτημα τῆς Ἑνώσεως κλειστό. Κατόπιν τούτου τήν ὁργάνωσή του ἀνέλαβε ἡ Ἐθναρχία. Τό Δημοψήφισμα διεξήχθη ἀπό τίς 15-22 Ἰανουαρίου 1950. Ψήφισαν τό 95,7 τῶν Ἑλληνοκυπρίων, πού πήγαιναν στούς ναούς καί ὑπέγραφαν τά Δελτία πού ἔφεραν τήν ἐπικεφαλίδα «Ἀξιούμεν Ἑνωσιν μέ τήν Ἑλλάδα».

3) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Β' ἀπέθανε στίς 28 Ἰουνίου 1950 καί τόν διαδέχθηκε ὁ ἀπό Κιτίου Μακάριος στίς 20 Ὀκτωβρίου 1950, σέ ἡλικία 37 ἐτῶν.

νική ψυχή της Κύπρου. Τήν αποτίναξη τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποικιακοῦ ζυγοῦ καί τήν ἔνωση τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα.

Ὁ Μακάριος διαπιστώνει ὅτι οἱ συνεχεῖς διαμαρτυρίες τοῦ λαοῦ γιά τήν ἀποικιακή διακυβέρνηση τῆς Κύπρου καί τά ἀπλά αἰτήματα γιά τήν ἔνωση μέ τήν Ἑλλάδα δέν φέρουν κανένα ἀποτέλεσμα. Καί ἀποφασίζει νά περάσει ἀπό τήν ἱστορική ἀντίδραση στήν ἱστορική δράση. Ἡ ἱστορική δράση προϋποθέτει ἀνάληψη πρωτοβουλίας. Καί τήν πρωτοβουλία συνήθως τήν ἀναλαμβάνουν οἱ πιό ἰσχυροί. Ὁ Μακάριος δέν εἶχε ὅποιαδήποτε ψευδαίσθηση γιά τήν πολιτική ἢ στρατιωτική του ἰσχύ, ἀλλά ἔνιωθε πώς εἶχε τή δύναμη τοῦ δικαίου μέ τό μέρος του. Ἀπέναντι στήν ὕλική δύναμη τῶν ὅπλων θά ἀντέτασσε τήν πνευματική δύναμη τοῦ δικαίου. Κι ἀποφάσισε νά πάρει τήν ἱστορία στά χέρια του, ὥστε ὁ κυπριακός λαός νά μή εἶναι ἓνας ἀπλός θεατής τῶν ἱστορικῶν γεγονότων γιά τά ὅποια ἄλλοι ἀποφάσιζαν, ἀλλά νά γίνει ὁ ἴδιος δημιουργός ἐκείνων τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, πού θά ἔφεραν στήν Κύπρο τήν ἐλευθερία.

Κατά μία ἱστορική συγκυρία, τό ὄραμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' γιά τήν ἔνωση τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα προωθοῦσε στήν Ἀθήνα κι ὁ κυπριακῆς καταγωγῆς Συνταγματάρχης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Γεώργιος Γρίδας, πού ἀπό τό 1948 εἶχε ἀρχίσει νά δραστηριοποιεῖται στήν Ἀθήνα γιά τήν ὑλοποίησή του⁽⁴⁾. Οἱ δύο ἄνδρες συναντήθηκαν στήν πορεία γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ κοινοῦ τους ὁράματος.

Γιά τήν προώθηση τῶν σχεδίων του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἔθεσε δύο βασικούς στόχους: Τόν πολιτικό, μέ τή διεθνή προβολή τοῦ αἰτήματος τῆς αὐτοδιάθεσης τῆς Κύπρου, καί τόν μαχητικό, μέ τή δημιουργία μιᾶς μαχητικῆς ὑποδομῆς, πού μέ δολιοφθορές θά στήριζε τίς πολιτικές του προσπάθειες. Γιά τήν προώθηση τοῦ πολιτικοῦ του στόχου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καταφεύγει στόν Ὁργανισμό Ἑνωμένων Ἐθνῶν, ζητώντας τήν

4) **Γεωργίου Γρίδα-Διγενῆ**: Ἀπομνημονεύματα Ἀγῶνος ΕΟΚΑ (1955-1959), Ἀθήναι 1961, σ. 14 κ.έ.

αὐτοδιάθεση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ⁽⁵⁾, καί προβάλλει τό κυπριακό σέ διεθνή δήματα⁽⁶⁾. Στόν μαχητικό τομέα ὁ δρόμος του συνάντησε ἐκεῖνον τοῦ Γεώργιου Γρίδα, πού, ὡς στρατιωτικός, εἶχε ἐπιπρόσθετα καί τό δικό του στρατιωτικό ὄραμα. Τή διεξαγωγή στήν Κύπρο ἑνός νικηφόρου ἀνταρτοπόλεμου. Ἔργο δύσκολο, ἄν ὄχι ἀδύνατο, ἄν λάβει κανεῖς ὑπόψη του τή μικρή ἔκταση τῆς νήσου καί τό ἀπειροπόλεμο τῶν Κυπρίων.

Γιά νά μελετήσῃ τή δυνατότητα ἑνός τέτοιου ἐγχειρήματος ὁ Γεώργιος Γρίδας ἐπισκέφτηκε τήν Κύπρο τόν Ἰούλιο τοῦ 1951 κι ἔκρινε πῶς ἡ διεξαγωγή ἀνταρτοπόλεμου ἦταν δυνατή. Συναντήθηκε τότε καί μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο, τόν ὁποῖον ἐνημέρωσε γιά τά σχέδιά του. Ἀκολούθως ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα καί συνέχισε τίς προσπάθειές του γιά τή διεξαγωγή ἀνταρτοπόλεμου στήν Κύπρο. Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1952 ἐπέστρεψε καί πάλι στήν Κύπρο⁽⁷⁾ γιά νά μελετήσῃ ἐπὶ τόπου τόν τρόπο ὑλοποίησης τοῦ σχεδίου του. Ἦταν τότε πού μερί-

5) Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε. ψήφισε στίς 16 Δεκεμβρίου 1952 ὅτι εἶναι δικαίωμα τῶν λαῶν νά ἀποφασίζουν οἱ ἴδιοι γιά τόν τρόπο τῆς διακυβέρνησής τους, παρόλο πού κατά τή συζήτηση τοῦ θέματος ὁ τότε Ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας Ἄντονι Ἦντεν δήλωσε στίς 11 Νοεμβρίου 1952 ὅτι ἡ Βρετανία δέν δέχεται καμιά ἐπέμβαση τοῦ Ο.Η.Ε. στό ἀποικιακό ζήτημα. Στηριζόμενος στήν πύο πάνω ἀπόφαση ὁ Ἀρχιεπίσκοπος προσέφυγε τόν Αὐγούστο τοῦ 1953 στή Γενική Συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε. ζητώντας τήν αὐτοδιάθεση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Ἡ προσφυγή ἀπορρίφθηκε ὕστερα ἀπό ἐντατικές ἐνέργειες τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας.

Ἡ Εἰσιδή ἡ Κύπρος δέν ἦταν ἀνεξάρτητη χώρα καί δέν μποροῦσε ἀπό μόνη της νά προσφεύγει στόν Ο.Η.Ε., τήν ὑποβολή προσφυγῶν ἐκ μέρους τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ γιά αὐτοδιάθεση ἀνέλαβε, σέ συνεργασία μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνηση. Ὑποβλήθησαν ἀπό τό 1954 ὡς τό 1958 πέντε συνολικά προσφυγές, γιά τήν ἀπόρριψη τῶν ὁποίων πολέμησαν ἐντατικά οἱ διπλωματικές ὑπηρεσίες τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καί τῆς Τουρκίας. Ἡ πρώτη προσφυγή ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδας ὑποβλήθηκε στίς 16 Αὐγούστου 1954. Νέες προσφυγές συζητήθηκαν στίς Γενικές Συνελεύσεις τοῦ Ο.Η.Ε. τόν Σεπτέμβριο 1955, τόν Φεβρουάριο 1957, τόν Δεκέμβριο 1957 καί τόν Δεκέμβριο 1958.

6) Στίς 15 Ἀπριλίου 1954 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος παρακολούθησε τίς ἐργασίες τοῦ πρώτου Ἀφρικανοασιατικοῦ Συνεδρίου στήν πόλη Μπαντούγκ τῆς Ἰνδονησίας καί εἶχε ἐπαφές μέ πλείστους ἡγέτες τῶν 29 χωρῶν πού πῆραν μέρος στό Συνέδριο, τοὺς ὁποίους κατατόπισε γιά τό κυπριακό. Στό Συνέδριο αὐτό μῆχαν οἱ βάσεις τοῦ Κινήματος τῶν Ἀδεσμεύτων, στό ὁποῖο προσχώρησε μετὰ τήν ἀνεξαρτησία της καί ἡ Κύπρος.

7) Ἦρθε στίς 3 Ὀκτωβρίου 1952 καί ἀναχώρησε στίς 25 Φεβρουαρίου 1953.

μνησε και για τη δημιουργία των πρώτων μαχητικών πυρήνων. Η συνεργασία Μακαρίου-Γρίδα γίνεται ακόμη πιο στενή με τη σύσταση στην Αθήνα δωδεκαμελούς Επιτροπής με Πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο και στόχο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα(8). Η Επιτροπή ορκίζεται στην Αθήνα στις 7 Μαρτίου 1953 υπό την προεδρία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και ορίζει τον Συνταγματάρχη Γεώργιο Γρίδα αρχηγό για τον ένοπλο αγώνα.

Ο δυναμικός αγώνας έχει τροchioδρομηθεί(9). Τόν Μάρτιο του 1954 φθάνει στη Κύπρο με καΐκι τό πρώτο στρατιωτικό ύλικό και στις 10 Νοεμβρίου 1954 επανέρχεται μυστικά ό Γεώργιος Γρίδας για νά αναλάβει τήν οργάνωση και τή διεξαγωγή του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959 μέ τό ψευδώνυμο Διγενής. Τριάντα λεπτά μετά τά μεσάνυχτα της 31ης Μαρτίου προς τήν 1η Απριλίου 1955 εκκωφαντικές εκρήξεις στη Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα και άλλα μέρη της Κύπρου δίνουν τήν έναρξη του τετραετους αγώνα(10). Ο Διγενής θά παραμείνει καθόλη τή τετραετία κρυδόμενος και θά κατευθύνει τόν αγώνα μέ απαραμίλλη δεξιοτεχνία, εϋψυχία και αποφασιστικότητα, παρόλες τίς δυσμενείς συνθήκες πού συνάντησε. Μεταξύ των δυό ήγετων υπήρχε τότε απόλυτη σύμπνοια και συνεργασία. Τά όράματά τους, τό πολιτικό και τό στρατιωτικό, συμπλήρωναν τό ένα τό άλλο και τά δυό μαζί δημιουργήσαν τό έπος του 55.

Γιά νά γράψει όμως ένας ήγέτης ιστορία δέν αρκεί νά έχει όραμα. Πρέπει νά έχει συμπαραστάτη του και τόν λαό. Μεταξύ

8) Τήν Επιτροπή αποτελούσαν: Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος, Νικόλαος Παπαδόπουλος, Γεώργιος Στράτος, Γεράσιμος Κονιδάκης, Αντώνιος Αύγιος, Σάββας Λοϊζίδης, Σωκράτης Λοϊζίδης, Γεώργιος Γρίδας, Ηλίας Τσατσόμοιρος, Δ. Σταυρόπουλος, Δημήτριος Βεζανής, Ηλίας Αλεξόπουλος.

9) **Ανδρέα Βαργνάδα**, Ιστορία του Απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959), Λευκωσία 2002.

10) Μετά τίς εκρήξεις της 1ης Απριλίου ό Αρχιεπίσκοπος Μακάριος έγραψε στον Αρχηγό Διγενή: «Σας στέλλω τίς θερμότερες εϋχές μου και τά ειλικρινή μου συγχαρητήρια. Χίλιες φορές εϋγε! Οί κατακτηταί αντιλαμβάνονται ότι μπήκαμε σέ σοβαρό στάδιο αγώνος» (**Α. Βαργνάδα**, έ.ά., σ. 55).

ήγέτη καί λαοῦ ὑπάρχει ἀμφίδρομη σχέση. Ὁ ήγέτης ἐμπνέει στόν λαό τό ὄραμά του καί τοῦ καλλιιεργεῖ τή θέληση νά τό ὑλοποιήσῃ. Ὁ λαός, ἀπό τήν ἄλλη, μέ τή συμπαράσταση καί τήν ἀφοσίωσή του στηρίζει τόν ήγέτη στίς προσπάθειές του κι ἐμπλέκεται στήν ὑλοποίηση τοῦ κοινοῦ πιά ὁράματος. Αὐτή ἡ ἀμφίδρομη σχέση μεταξύ ήγέτη καί λαοῦ ὑπῆρχε καθόλη τή διάρκεια τοῦ Ἀγώνα τόσο γιά τόν Μακάριο ὅσο καί γιά τόν Διγενή. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ τούς πύρινους λόγους του ἀπό τά ἱερά καί τά πολιτικά δήματα μετέδιδε στόν λαό τήν ἐτοιμότητα καί τή βούληση νά ἀγωνιστεῖ γιά τήν ἐλευθερία του. Ὁ Διγενής μέ τά λιτά ἀλλά πειστικά του φυλλάδια πού κυκλοφοροῦσε ἀπό τόν κρυψῶνα του ἐμπύχωνε τόν λαό στίς δοκιμασίες του κι ἔδινε πνοή καί δύναμη στούς ἀγωνιστές γιά κάθε ριψοκίνδυνη ἀποστολή. Κι οἱ δύο μαζί, ἐπὶ κεφαλῇς ἑνός λαοῦ πού ἦταν πρόθυμος γιά κάθε θυσία γιά τήν κατάκτηση τῆς ἐλευθερίας του, ἔθεσαν τά θεμέλια τῆς σύγχρονης κυπριακῆς ἱστορίας. Μέ τόν ἀγώνα τῆς ΕΟΚΑ ἡ ἱστορία τῆς Κύπρου ἔπαψε νά κατευθύνεται μόνο ἀπό τούς ξένους κι ἄρχισε νά δημιουργεῖται καί ἀπό τόν ἴδιο τόν κυπριακό λαό.

Τά ἱστορικά ὅμως γεγονότα δέν ἐξαετῶνται μόνο ἀπό τό ὄραμα τοῦ ήγέτη καί τή θέληση τοῦ λαοῦ νά τό ὑλοποιήσῃ. Ἐξαετῶνται καί ἀπό τή δράση τοῦ ἄλλου, ἐκείνου πού ἐπηρεάζεται ἀπό τή δράση τοῦ λαοῦ. Κι αὐτός ὁ ἀντίπαλος δέν ἦταν ἄλλος ἀπό τούς ἀποικιοκράτες Ὑγγλους. Οἱ Ὑγγλοι, ὡς οἱ πιό ἰσχυροί, πολύ σύντομα πῆραν στά χέρια τους τήν πρωτοβουλία. Ὁ ἀγώνας τους ἦταν διμέτωπος, πολιτικός καί στρατιωτικός.

Στόν πολιτικό τομέα, χρησιμοποίησαν ὅλη τους τή διεθνή πολιτική ἐπιρροή γιά νά ἐξουδετερώσουν τόσο τίς ἐπανελλημμένες προσφυγές τῆς Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης στόν Ὁργανισμό Ἑνωμένων Ἐθνῶν γιά τήν ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιάθεσης καί στήν περίπτωση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, ὅσο καί ὅλες τίς ἄλλες πολιτικές ἐνέργειες τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Οἱ Ὑγγλοι, λησμονώντας τίς δικές τους διακηρύξεις κατά τόν Β' Παγκό-

σμιο Πόλεμο για την ἐλευθερία τῶν λαῶν¹¹⁾ καί ἀρνούμενοι νά συμμορφωθοῦν μέ τήν ἀπόφαση πού ἔλαβε στίς 16 Δεκεμβρίου 1952 ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν γιά τήν αὐτοδιάθεση τῶν λαῶν, ἀναζήτησαν στήν Τουρκία ἕνα σύμμαχο καί προχώρησαν στήν παραχώρηση ἑνός Συντάγματος μέ τό ὁποῖο διαιωνίζαν τήν κυριαρχία τους στήν Κύπρο. Μπροστά στήν ἄρνηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου νά τό δεχθεῖ τόν ἐξόρισαν στίς ΣεϿχέλλες κι ἄρχισαν ἕνα σκληρό στρατιωτικό ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Διγενῆ, τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ΕΟΚΑ καί τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ.

Οἱ ἀγωνιστές κι ὁ κυπριακός λαός δοκιμάσθηκαν σκληρά. Ἀπαγχονισμοί, φυλακίσεις, κρατήσεις προσώπων ἐπ' ἀόριστον χωρίς δίκη, ἀπάνθρωπα βασανιστήρια, πού σέ δεκατρεῖς περιπτώσεις κατέληξαν στόν θάνατο, κατ' οἶκον περιορισμοί, ὁμαδικά πρόστιμα, ἀνατινάξεις ὑποστατικῶν, ἔρευνες στούς δρόμους καί στά σπίτια χωρίς ἔνταλμα, καθημερινές στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις, ἦταν ἡ μέθοδος πού χρησιμοποίησαν οἱ Βρετανοί γιά νά ἀποτρέψουν τόν λαό νά ζητεῖ τήν ἐλευθερία του. Κι ὅταν οὔτε τά πολιτικά, οὔτε τά στρατιωτικά του μέτρα δέν μπόρεσαν νά λυγίσουν τό ἀγωνιστικό φρόνημα τοῦ λαοῦ ὁ δυνάστης κατέφυγε σέ ἀνίερα σχέδια διχοτόμησης τῆς Κύπρου.

Εἶναι ὑπ' αὐτές τίς συνθηκες πού φάνηκε μιά ἄλλη σημαντική ἱκανότητα τῶν δυό ἡγετῶν. Ἡ εὐλύγιστη προσαρμογή τους στά σχέδια τοῦ ἀντιπάλου. Ἡ ἱστορική δράση φέρνει τήν ἀντίδραση κι ἡ ἀντίδραση τήν ἀναπροσαρμογή τῶν ἀρχικῶν σχεδίων. Τόσο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος στόν πολιτικό τομέα ὅσο κι ὁ Ἀρχηγός Διγενῆς στόν στρατιωτικό τομέα, προσάρ-

11) Μετά τήν 28η Ὀκτωβρίου 1940, ὅταν πολλοί Ἑλληνοκύπριοι ζήτησαν νά μεταβοῦν ὡς ἐθελοντές στήν Ἑλλάδα, ἡ ἀποικιακή Κυβέρνηση τοὺς ἐμπόδισε καί ἀντί τούτου τοὺς ζήτησε νά καταταγοῦν στό Κυπριακό Σύνταγμα τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ καί νά πολεμήσουν γιά τήν ἐλευθερία τῶν λαῶν, ὑπονοώντας καί τήν ἐλευθερία τῆς Κύπρου. Τόν Αὐγούστο τοῦ 1941 ὁ τότε Πρωθυπουργός τῆς Μεγάλης Βρετανίας Οὐίνστον Τσιέρτσιλ καί ὁ Πρόεδρος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ συναντήθηκαν πάνω σέ πολεμικό πλοῖο στόν Ἀτλαντικό κι ὑπέγραψαν τόν «Χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ», ὁ ὁποῖος προνοοῦσε, μεταξύ πολλῶν ἄλλων, ὅτι μεταπολεμικά θά ἐξασφαλιστεῖ τό δικαίωμα ὅλων τῶν λαῶν νά ἐκλέγουν τή δική τους μορφή διακυβέρνησης.

μοζαν κι αναπροσάρμοζαν τά σχέδιά τους, όχι μόνο για νά αντιμετωπίσουν τά ἐκάστοτε σχέδια τῶν Ὑγγλων, ἀλλά καί για νά ξαναπαίρνουν στά χέρια τους τήν πρωτοβουλία στήν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων.

Τό τέλος εἶναι γνωστό. Παρά τούς εὐφυνέστατους πολιτικούς ἐλιγμούς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου καί παρά τίς ἐκπληκτικές στρατιωτικές ἐπιτυχίες τοῦ Ἀρχηγοῦ Διγενῆ, ἡ ὑλική δύναμη τῶν Ὑγγλων κατέβαλε τήν ἠθική δύναμη τοῦ δικαίου κι ἐπέβαλε στόν κυπριακό λαό μιὰ κολοβωμένη ἀνεξαρτησία, πού ἐξασφάλισε τή δική τους παρουσία στήν Κύπρο καί περιεῖχε τά σπέρματα τῆς διχοτόμησης τοῦ νησιοῦ. Ἡ λύση πού δόθηκε στό τέλος τοῦ Ἀγῶνα προκάλεσε τήν ἀπογοήτευση τῶν ἀγωνιστῶν καί μεγάλης μερίδας τοῦ λαοῦ κι ἐπέφερε τή διαίρεση μεταξύ τους, ἐπειδή δέν πέτυχε τόν ἀρχικό στόχο τῆς ἔνωσης μέ τήν Ἑλλάδα.

Μεσολάβησαν τά τραγικά γεγονότα τῆς ἐμφύλιας διαμάχης, τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς τό 1974 καί τῆς κατοχῆς τοῦ 37% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους ἀπό τήν Τουρκία, για νά ἀκολουθήσει ἡ πρόσφατη ἔνταξη τῆς ἀνεξάρτητης Κυπριακῆς Δημοκρατίας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη ὡς ἐνιαίου κράτους⁽¹²⁾. Κι αὐτό τό κράτος πού τό 1960 μέ πολλή ἀνοχή καί μεγάλη ἀπογοήτευση τό δέχτηκαν οἱ Ἑλληνοκύπριοι, ἀποδεικνύεται σήμερα ἡ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τους⁽¹³⁾.

Πίσω ὅμως ἀπό τήν Ἀνεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία καί τό πλήρες Μέλος τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης τῶν εἴκοσι πέντε κρύβεται ὁ ἀγῶνας τῆς ΕΟΚΑ τοῦ 1955, πού μαρτυρεῖ πῶς δύο ἄνδρες, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' καί ὁ Στρατηγός Γεώργιος Γρίδας-Διγενῆς πῆραν στά χέρια τους τήν ἱστορία καί κατέστησαν τόν κυπριακό λαό συνδημιουργό τῆς ἱστορικῆς του πορείας. Συναισθανόμενος ὁ ἐλληνικός κυπριακός λαός τήν

12) **Γιάννη Κ. Λάμπρου**, Ἱστορία τοῦ Κυπριακοῦ. Τά χρόνια μετά τήν ἀνεξαρτησία 1960-2004, Λευκωσία 2004.

13) **Παναγιώτη Κ. Περσιάνη**, Νομιμοποίηση τοῦ Κυπριακοῦ Κράτους. Ἡ οἰκοδόμηση μιᾶς νέας ἀντίληψης τῆς πολιτικῆς πραγματικότητας στήν Κύπρο, Λευκωσία 2004.

προσφορά τους, τούς ανακήρυξε διά τῆς Ἑλληνικῆς Κοινο-
τικῆς Συνέλευσης Κύπρου, ἡ ὁποία συνήλθε πρὸς τοῦτο σέ
ἑκτακτη πανηγυρική συνεδρία στίς 31 Μαρτίου 1961, σέ Ὑπερ-
άξιους τῆς Πατρίδος καί τῆς αἰδίου εὐγνωμοσύνης του⁽¹⁴⁾.

14) Τό πλήρες κείμενο τοῦ Ψηφίσματος ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ἡ Ἑλληνική Κοινοτική Συνέλευσις Κύπρου, συνελθοῦσα εἰς ἑκτακτον πανη-
γυρικήν συνεδρίαν σήμερον, τῇ 31ῃ Μαρτίου 1961, ὥρα 5 μ.μ., ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς
ἐνδόξου 1ης Ἀπριλίου 1955, μετὰ τὰ εἰς ἐγκώμιον ταύτης λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Προέ-
δρου αὐτῆς Δρος Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, ψηφίζει ὅπως

α) Ἀπευθύνη ἔνθερον χαιρετισμόν πρὸς τήν Αὐτοῦ Μακαριότητα τόν Πρόε-
δρον τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπον καί Ἐθνάρχην Μακάριον Γ' καί
τόν Στρατηγόν Γεώργιον Γρίδαν-Διγενή, Ἀρχηγόν τῆς ΕΟΚΑ, ἐπὶ τῇ εὐσήμε-
ρῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ, ἀναμνησκούση τήν πρό ἐξαετίας ἑναρξιν τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθερωτι-
κοῦ ἀγώνος τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ.

β) Κηρύξη τόν Μακαριώτατον Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπον καί
Ἐθνάρχην Μακάριον Γ' καί τόν Στρατηγόν Γεώργιον Γρίδαν Διγενή Ὑπεράξιους
τῆς Πατρίδος καί τῆς αἰδίου εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ διά
τάς ὑπ' αὐτῶν παρασχεθείσας μεγίστας ὑπηρεσίας ὡς ἀρχηγῶν τοῦ ἱεροῦ ἀπελευθε-
ρωτικοῦ ἀγώνος καί διά τήν αὐτοθυσίαν καί τήν ἀταπάρνησιν αὐτῶν ἐν τῇ ὑπερ-
λάμπρῳ διεξαγωγῇ αὐτοῦ.

γ) Ἀναγράψῃ πρὸς ἑκφρασιν τῆς αἰδίου ταύτης εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ
Κυπριακοῦ Λαοῦ τὰ ὀνόματα αὐτῶν χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ πλακός μαρμάρου
ἐντοιχισομένης ἐν τῷ οἰκῇματι αὐτῆς.

δ) Ἀναθέσῃ εἰς τόν Πρόεδρον αὐτῆς Δρα Κωνσταντῖνον Σπυριδάκιν ὅπως ἀπο-
στείλῃ τοῖς οὕτω τιμωμένοις τό παρὸν ψήφισμα, ἀνεγεγραμμένον διά χειρὸς ἐπὶ μεμ-
βράνης».